

кріс тисячам людей настроєних прихильно не до австрійської монархії а до Москви.

Оце булиб мотиви, що могли спричинити дворазове ограничення чисельности легіону УСС. Котра з них найбільше заважила на тому рішенню австрійських відвічальних кругів годі сказати, але слід признати, що всі повище наведені причини могли ділати в різних комбінаціях рівночасно. В кожному випадку наші тодішні політичні провідники і організатори легіону не повинні занедбати в двацяті роковини виступу УСС „на кровавий тан“ кинути грудки на стрілецькі могили і також причинитися до насвітлення питання „хто і що“? підповіло австрійським державним керманичам це злощасне рішення.

М. Кордуба

Де перебував Шевченко під кінець 1843 і 1844 р?

Ол. Кониський у своїому життєписі Шевченка каже: „З Яготина і України Шевченко вертає до столиці під кінець року 1843¹⁾“. Відтак згадує, що в першій половині лютого 1844 р. Тарас з Петербурга їздив у Москву; „запевне не відаємо, чого він туди їздив: можемо тільки гадати, що він їздив порадитись з Бодяньським про видання „Живописної України“²⁾. Це дальше впевняє, що „1844 р. Шевченко рушив на Україну коли не раніш, так ні в якому разі не пізніш липня. Думаю, що перш за все він заїхав до Репніних, а потім до рідної Кирилівки“³⁾. А в кінці: „Далі відомо нам, що під кінець листопада р. 1844 Шевченко був уже в столиці“⁴⁾. Подібні твердження зустрічаємо також і в пізніших працях про Шевченка. І так Ол. Новицький згадує, що Тарас побував на Україні в літі 1843 і 1844 р., де багато намалював портретів і краєвидів“⁵⁾, а в реєстрі малюнків Шевченка подає, що краєвид „Могильні хрести у Суботові“ (№ 135) намальований в осені 1844 р. та що знимки; „Мотрин монастир“ (№ 140) і „Чигиринський монастир дівочий“ (№ 141) зроблені 1844 р.⁶⁾. В життєписі написанім Б. Лепким⁷⁾ не згадано, як довго Шевченко перебував на Україні в часі своєї першої подорожі, а з дальшого оповідання можна тільки здогадуватися, що літом 1844 р. не виїздив з Петербурга; також подано хибно що він був у Москві в березні 1845 р., по дорозі з Петербурга на Україну. С. Єфремов, цитуючи уступ з листу

1) Тарас Шевченко — Грушівський, т. 1 Львів 1898 ст. 132.

2) Ibidm. ст. 136. 3) Ibidm. ст. 138. 4) Ibidm. ст. 143.

5) Т. Шевченко, як маляр, Львів-Москва 1924 ст.17. 6) Ibidm ст. 50-51.

7) Повне видання творів Т. Шевченка т. 1 Київ—Ляйпціг с. а. (1919?)

кн. Репніної з 19 червня 1844 р. про Полтаву, додає: „Бувши коло того часу в Полтаві, Шевченко змалював краєвид на монастир та будинок Котляревського“⁸⁾ Найновіший біограф поета, Е. С. Шабльовський, каже лише, що Шевченко з жовтня до 9 грудня 1843 р. і відтак з 23 грудня 1843 до 10 січня 1844 р. був в Яготині у Репніних⁹⁾; про це де поет перебував літом 1844 р. зовсім не згадує.

Між тим джерела до життєпису Шевченка оголошені новішими часами, а особливо його листування, матеріали видані М. Гершензоном, хронологія віршів з позначенням місць, де вони повстали дають спромуго виповнити цю прогалину життєпису поета, а бодай зовсім певно встановити його місце перебування в назначений у заголовку час

Перш за все приходить ся ствердити, що Шевченко під кінець 1843 р. зовсім не вернув до Петербурга, лише до кінця року і поза нівий рік оставав на Україні. Про це зовсім виразно говорить сама княжна В. Репніна в листі до Шарля Сйнара з 1844 р., оповідаючи про приїзд Тараса до Яготина в жовтні 1843, його перебування там до 9 грудня, відїзд з Капністом та знова через два тижні поворот в Яготин. Вкінці додає: „Він (Шевченко) відїхав 10 січня. Після того він іще цілий місяць прожив у наших місцевостях, але більше до нас не заїздив... Тепер він у Петербурзі, в Академії мистецтв“¹⁰⁾. Таким чином сцена сердечного прощання поета зі старим кн. Репніним на добраніч в переддень нового року 1844, яку описує Чалий¹¹⁾, зовсім можлива і правдоподібна і Кониський, оспорюючи її з боку хронологічного, знова не має рації. Про дальший побут поета на Україні свідчить й недавно віднайдений лист з 22 січня, в котрім Тарас весело забавляючись в кружку „мочимордів“, шугливо закликав М. Маркевича прибути негайно до Безбухівки, до компанії¹²⁾. Що правда оселя „Безбухівка“ в Полтавщині невідома, але це безперечно шутлива назва котрогось з хуторів у сусідстві з Турівкою, маєтком Маркевича. Значать, маємо документальне свідощтво, що Шевченко ще 22 січня 1844 р. гостював на Полтавщині і зовсім ще не збирався вертати до Академії. Згідно зі звісткою поданою в листі кн. Репніної його відїзд з України до Петербурга слід покласти десь коло 10 лютого 1844 р.

Але не пізніше, бо вже 19 лютого бачимо його в Москві. Цим днем і Москвою помічений його вірш „Чигирин“, присвячений М. С. Щепкінови, славному артистові московського театру, з котрим поет тут познакомився і заприятинився щиро. Про цей свій побут у Москві згадує Тарас відтак в листі писаним 13 мая 1844 р. з Петербурга до Ос. Бодяньського,

⁸⁾ Повне зібрання творів Т. Шевченка під заг. ред. С. Єфремова, т. III Листування, Київ 1923, Коментарій ст. 451.

⁹⁾ Т. Г. Шевченко, його життя та творчість, Київ 1934 ст. 106.
Диві також М. Вольняк, Шевченко й княжна Репніна, Львів, 1925 ст. 19.

де кількома наворотами натякає на недавню особисту з ним розмову¹³⁾. Кониський, певний, що Шевченко ще в осені 1843 р. вернув до Академії, думав, що він умисне в якійсь справі в лютім 1844 р. їздив з Петербурга до Москви та здогадувався, що цею справою була потреба порадитися з Ос. Бодянським про видання „Живописної України“¹⁴⁾. Що так не було, показує зовсім ясно спосіб, в який у шойно згаданім листі до Бодянського Тарас торкається цієї справи. „Ще ось що — пише — чи я вам розказував, що я хочу рисовать нашу Україну; коли не розказував, то слухайте!“ Річ малася зовсім просто так, що Тарас, повертаючи з Полтавщини до Академії, вибрав шлях на Москву, щоби по дорозі пізнати місто і людей. В Москві пересидів тиждень. В дописці до листу з 26 падолиста 1844 р. до Я. Кухаренка згадує з досадою: „Чом ми не зустрілися в Москві в ту зиму! Я там проживав той самий тиждень, що й ти. Цур йому, аж нудно згадувать“¹⁵⁾.

З початком березня 1844 Шевченко був вже в Петербурзі і тут попри звичайні праці в Академії став заходитися коло підготовки видавництва „Живописна Україна“. Кониський, спираючися на спомини Вартоломія Шевченка, де сказано: „Здається 1844 р. Тарас знов приїхав у Кирилівку“¹⁶⁾, впевняє, що літом 1844 р. поет знова рушив на Україну, „коли не раніш, так в ніякому разі не пізніш липня“. Вартоломій, згадуючи з памяти про давні часи, просто переплутав роки; впрочім і сам він не був певний та обережно зазначив: „здається в 1844 р.“; на ділі, як зараз побачимо, було це рік пізніше, в 1845 р. „Раніше липня“ 1844 Шевченко не виїздив з Петербурга, бо 29 червня писав відтам лист до Бодянського¹⁷⁾. Не виїздив і в липні, бо поема „Сон“ зазначена поміткою: „Петербург 8 липня 1844 р.“. В серпні поет вдавався до „Общества поощрения художниковъ“ з проханням, помогти йому до видання двох перших зшитків „Живописної України“¹⁸⁾, і передав до редакції петербурзького часопису „Съверная Пчела“ статтю про намічене видавництво, котра появилася в 193 ч. (з 25 серпня 1844). На той же час (серпень—вересень) приходиться покласти його стрічу в Петербурзі з харківським генерал-губернатором князем Мик. Долгоруким, котрому підніс в дарунку три перші естампи „Живописної України“ і за це дістав обітницю від князя, що зі свого боку підотре це видавництво. На цю обітницю Долгорукова Тарас покликуювався в листі до кн. Миколи Цертелєва, писанім теж з Петербурга дня 23 вересня¹⁹⁾. Петербургом і днем 18 жовтня 1844 р. помічений вірш „Хустина“. З Петербурга дня 26. падолиста 1844 р. поет писав лист до Я. Кухаренка²⁰⁾.

1) Русскіе Эпопили т. 2 Москва 1916. 11) Жизнь и произведения Шевченка, Киевъ 1832 ст. 41. 12) Листування с. 1. ст. 17—18 13) Ibidm. ст. 18.

14) Тара: Шевченко — Грушевський, т. 1 Львів, 1898 ст. 136.

15) Листування ст. 21. 16) Правда 1876 ст. 25. 17) Листування ст. 19. 18) Ibidm. ст. 21—22. 19) Ibidm. ст. 19—20. 20) Ibidm. ст. 20—21.

Навіть колиб не було всіх цих фактичних даних, то сам один згаданий наприкінці лист Тараса до Кухаренка ви-старчав би як доказ, що поет в літі 1844 р. не їздив на Україну. В тім листі читаємо ось що: „Був я уторік на Україні — був у Межигорського Спаса і на Хортиці, скрзь був і все плакав“. Тут маємо виразне засвідчення самого Шевченка, що його поїздка на Україну відбулася „уторік“, тобто в 1843 р. Чиж можна припустити, щоби, перебувши щойно минуле літо на Україні, поет в падолисті згадував саме уторічню подорож, а промовчав недавню!

Значить, нема найменшого сумніву, що Шевченко в 1844 р. не виїздив літом на Україну. Прибувши з початком березня 1844 р. до Петербурга, пересидів тут цілий рік, зайнятий роботами в Академії, видавництвом „Живописної України“, прилаштуванням до друку „Чигиринського Кобзаря“ і „Гайдамаків“, „Гамалії“, „Тризни“ й ін. Щойно покінчивши Академію та отримавши диплом на „вольного артиста“, покидає 25 березня 1845 р. столицю і переїздить на Україну.

Таких помилок, недокладностей і невірних здогадів у згаданій праці Кониського є чимало. Цєю невеличкою статтею бажаємо звернути увагу наших шевченкознавців на це, що вже крайня пора подбати про новий життепис Шевченка, що вдоволить би вимогам новочасної науки.

Дм. Донцов

Точка над І

Не можемо нарікати, що нашим часам брак почуття гумору. Коли ця стаття буде видрукована, череватий висланець виголоджені країни комунізму займе почесне місце в Лізі Народів „акул буржуазного імперіялізму“.

Тема, якій позаздривби Свіфт. Ленін називав Лігу „товариством розбишак і гнобителів народів“. В 1926 р. Виконком московського Інтернаціоналу домагався „єдиного пролетарського фронту проти Ліги Народів“; соціялістів європейських, що працювали в Лігою, викпивала Москва за „соціял-зрадників“ і „парламентарних кретинів“; „домом сходин“ для імперіялістів, параваном для їх крутіїств назвав Лігу Сталін, а Літвінов з постаттю, з якою совітські карикатуристи малюють налятих салом „буржуїв“, в звіті ЦК Компартії, в січні біжучого року — глузував з „припорошених пидлом архівів Ліги Народів“, з гордістю вказуючи на великі завдання „нашої червоної армії, нашої червоної фльоти і нашого червоного летунства“. І раптом—про армію ні слова, про „акул“ ні слова. Натомість, по закулісових торгах з Барту і з іншими „гнобителями народів“, перечекавши довший час в передпо-